

ισια με την Άλίκη, ἀηδιασμένος, εξαντλημένος από τις καθημερινές σκηές του σπιτιού. βρίσκει καταφύγιο στο σπίτι ενός φίλου του που ζει λύτερα με μιὰ γυναίκα. Αυτό το σπίτι είναι μιὰ ἀληθινή έρωτική φωλιά. Έκεί συχνάζει, εκεί περνάει τις ώρες του. Ο Παύλος, εκεί στα τελευταία μεταφέρει και τη γυναίκα του να κατοικήσουνε κι' οι ίδιοι με τα παιδιά τους, δίπλα στο έρωτεμένο ζευγάρι, που δέ γνώρισε ποτέ τους περιορισμούς της στενής, έπίσημης οικογενειακής ζωής, και γι αυτό μπόρεσε να διατηρήσει και τον έρωτά του. Είναι τώρα ή εποχή, που ο Παύλος είναι πιά γνωστός στο πανελλήνιο για ποιητής καλός, κι' ένα κορίτσι από την Πόλη, άγνωστό του, του φανερώνει το φιλολογικό του θαυμασμό με μιὰ σειρά γραμμата γεμάτα αίσθημα. Στήν κουρασμένη ψυχή του Παύλου τα λόγια του άγνωστου κοριτσιού σταλάζουν σα μιὰ δροσιά. Και σιγά σιγά γίνεται το θέμα, ο θαύμασμός του άγνωστου κοριτσιού να μεταβληθεί σε έρωτα. Ο Παύλος στα γεροντάματα ξαναβρίσκει έρωτεμένος μ' ένα κορίτσι που ποτέ του δεν τόχει ιδεί, που το γνώρισε μόνο από τα γραμμата που του στέλνε. Είναι μιὰ ευτυχισμένη περίοδο της ζωής του. Ρουφάει το μέλι της αγάπης δίχως τις πίκρες της, ως τη μέρα που ή καρδιά του, κουρασμένη πιά γιατί πολύ πόνεσε και πολύ δούλεψε, σταματάει άξαφνα να δουλεύει, σαν ένα ρολόι. Είναι ή μέρα που όλοι στο σπίτι με χαρά έτοιμάζονται να κατεβούνε στον Περαιά για να υποδεχτούνε την άγνωστη φίλη που φτάνει από την Πόλη. Έτσι ο Παύλος Κατραμάς, που πέρασε όλη του τη ζωή όχι μέσα στην αγάπη πικρά πλάι στην αγάπη, ζητώντας πάντα, δίχως ποτέ να τον γένει το γλυκό αυτόν καρπό, πεθαίνει στη στιγμή της μεγαλύτερης ευτυχίας του, σα να τον σκοτώνει ή λάμψη της μεγάλης αγάπης που φτάνει από μακριά, τριγυρισμένος από όλους τους δικούς του, με τον μικρό καημό πως δεν απόλαυσε ποτέ την ἀληθινή αγάπη.

Ο κ. Ταγκ. είναι γνωστός για πολεμιστής άγριος, που δεν έχει έλεος για τους αντίπαλούς του. Υπάρχει ωστόσο κι' ένας άλλος Ταγκόπουλος, άγνωστος στον πολλόν κόσμο. Ένας τρυφερός, αίσθηματικός άνθρωπος, που έχει καρδιά μικρού παιδιού. Μια τρυφερή αίσθηματική ψυχή γέννησε και το έργο αυτό, που αν από την έποψη της ανώτερης τέχνης μπορεί να δώσει είκαια στους αίσθητους κριτές να στραβομουτυνιάσουνε, μιὰ παραμένει ένα έργο με θέση, όπως όλα τα έργα του Ταγκ., πλημμυρισμένο από αίσθημα. Το έργο του είναι ένα έργο απλής τέχνης, δίχως πλοκή, που ξετυλίγεται με απλές, γενικές γραμμές, μ' ένα φυσικό, απέρητο τρόπο, δίχως τα πολλά και βαριά τεχνικά έφευρήματα, που καμιά φορά είναι και σημάδια απλής αδυναμίας στην τέχνη. Ο κ. Ταγκ. προσπάθησε στο έργο αυτό να σταθεί πιο πολύ ἀληθινός παρά τεχνικός. Γι αυτό αντί να καθήσει να βασανιστεί με το πολύ τεχνικό φλοδοδέμα της φράσης ή της μορφής, προσπάθησε να μις ανοίξει την καρδιά του και να φέρει να ξεχειλίσει από μέσα το αίσθημα που την πλημμυρούσε.

Το κακό, που ο κ. Ταγκ., κατενθουσιασμένος με τη θεωρία του λύτερου γάμου, μās παρουσιάζεται αυθαίρετος και δεν αποφασίζει ουσιαστικά να μās αποδείξει το θέμα του. Γιατί τάχα ο Παύλος θα ζούσε καλύτερα με τη γυναίκα του, αν δεν εΐτανε δεμένος μαζί της; Άς είναι. Ο κ. Ταγκ. με το διαπεραστι-

κό του μάτι, με την πολεμική του ψυχή, είδε πως ο θεσμός του έπίσημου γάμου μπορεί να είναι πολλές φορές κι' ένα πρόσκομμα στην ἀληθινή ευτυχία μας. Το καλύτερο θα εΐτανε να ζει ο άνθρωπος όπως του πέφτει πιο βολετό με τη γυναίκα της λύτερης έκλογής του. Όπως κι αν είναι, τέτοιες μεταβολές, όπως ή κατάργηση του έπίσημου γάμου, προβποθέτουνε μιὰ ριζική κοινωνική μεταβολή. Η χρεοκοπία της σημερινής οικογενειακής ζωής την άφορμή της δεν την έχει τόσο στο θεσμό του γάμου, όσο σε όλη την κακή σύνθεση της κοινωνίας. Οι βάσεις οι κοινωνικές είναι κείνες που κάνουνε σήμερα κάθε ευγενικό φυτό της ζωής να μαράιναται και να πεθαίνει από ασφυξία ή άτρωφία. Κ' είναι περιεργο πως ο Παύλος, που τόσο βαθειά δοκιμάστηκε στη ζωή του, δέ βγαίνει ούτε μιὰ φορά να διαμυρτυρηθεί και να κηρύξει κείνο που τόσο βαθειά νιώθει μέσα του, δηλαδή την ανάγκη της κοινωνικής επανάστασης που θα έξυγιάνει την οικογενειακή κι ολοκληρωτικά όλη μας τη ζωή. Γιατί στο βάθος ο Παύλος που άνέχεται με μιὰ φιλοσοφική απάθεια να έχει ή γυναίκα του έρωμένο κι' ή κόρη του να συζεί λύτερα με το νέο της λύτερης έκλογής της, είναι ένας επαναστάτης. Όμως όχι ένας συνειδητός, θετικός, παρά ένας αίσθηματολόγος επαναστάτης, που φορτώνεται ευαγγελικά ο ίδιος το βάρος της θεωρίας του σαν κάθε ἀληθινά τίμιος άνθρωπος, βρίσκοντας πως ἀνηθικότητα είναι όχι να άνεχτείς και να σιωπήσεις, παρά να δελήσεις να αφαιρέσεις από τον άλλο κείνο που εσύ βρίσκεις ήδηχθ για τον εαυτό σου. Ένας άηθλός, πρωτότυπος αλτρουϊσμός, που πρέπει να έχει κανείς την απλή αίσθηματική ψυχή του Παύλου για να μπορέσει να τον έχτημσει όπως του πρέπει, δίχως να ξεπέσει σε μικρόλογημ δικανική ενστασιολογία.

Έτσι ο κ. Ταγκ. εξακολουθεί ακούραστος, με όλα τα όπλα της πλούσιας ποιητικής και πολεμικής ιδιοσυγκρασίας του να αναζητάει τις κρύφτες πληγές της κοινωνίας και να τις κατηφιράζει. Η άγνή ποίησή του κερδίζει όλη τη συγκατάθεσή μας και τη συμπάθειά μας. Έτσι κι αν άλλες φορές σήγναται μέσα στη μάχη πιο πολύ με την όρμη του πολεμιστή, παρά με τη λεπτόλογη μεθοδικότητα του σοφού επιστήμονα. Από τα έργα της ρουτίνας ή της νεκρής μίμησης ή της αναγονυλιστικής αίσθηματολογίας, πάντα θα στέκονται σεβάστωτέρα στη συνείδησή μας τα έργα το εμπνευσμένα από ένα άγνό κοινωνικό ιδανικό.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΜΟΥ

Άνοιξε, μου εΐπαν, την καρδιά σου, κοπελιά. τώρα που γύρω ξεφανιώνουν τα λουλούδια, κι από τα βάθη της, γλυκά, σιγαλνά, τώρα που απλώνεται τριγύρω σκοτεινιά, άσε κι' ακούσουμε κι' ανέπωτα τραγούδια... Κ' εΐταν Μαρτιάκη μυριάμνη νυχτιά, κι άπλωναν γύρω μας μεθήσι τα λουλούδια. Κ' εΐπα: Δεν έχω εγώ κρυμμένη την καρδιά κι ούτε γεμάτη δροσοστάλματα λουλούδια, μιὰ στα γεμάτα σκοτάδια της βαθιά, μιανής ψυχούλας κορυφαίνω τη θεωρία, που τώρα βρίσκεται μαζί με ταγγελούδια... Κ' εΐταν Μαρτιάκη μυριάμνη νυχτιά, κι άπλωναν γύρω μās μεθήσι τα λουλούδια.

Λάρισα

ΣΟΦΙΑ ΛΑΖΟΠΟΥΛΟΥ